

cunah večidel le po zeleni kavi poprašujejo, tako de so kupci prisiljeni le zeleno kavo naročevati; tergovci pa, njih opravljalniki, in clo njih delavci se taki zmoti posmehujejo.

(Dalje sledi.)

Oglas iz močirja.

(Dalje.)

Kolika škoda se kmetu na mahu s to zapovedjo dela, lahko vsak sam prevdari, ker se marsikterimu ne le 50, ampak še več gold. srebra v enim letu škode zgodi, ko bi smel vselej varno v pripravnim času močir požigati.

Še od druge strani bi mogla kmetu prostovoljnost dana biti, mah žgati. Je namreč še veliko močirja, ki še ni nič obdelano in ki leži kakor mokra goba. Potrebno pa je, de se na celim močirji ob enim času obdeluje, de bo naš namen konec dosegel, de bo mah za bogate pridelke bolj in bolj pripravljen, de se ne bo iz visokiga pustiga mahú njegova voda v nižje obdelane njive odtekovala, jih zajezila, in zopet pokončala. Kako bo pa kmet ta novi del obdelovati začel, kér je bil pri poprejšnjim zavolj gori imenovanih zadržkov tolikrat v svojim upanju zmoten, kér je bil zavoljo prelomljenja sedanje postave tolikrat v ječo veržen, in kazin plačevati primoran. Vidi se tedej, de mora ta postava svojo moč zgubiti. Zakaj so pa prepovedali, mah po potrebi tačas požigati, kadar je kmet zató pripravi čas imel? zakaj so prostovoljnost v ti reči ograjali? Clo vsiga niso mogli prepovedati, sicer bi bili na enkrat berače za herbttam imeli; prepovedali so tedej kolikor so mógli, kér tanjši in dišav vajeni nosovi mestnikov tega duha, kterimu smrad pravijo, terpeti niso mógli.

Kmet revin v svojim stanu ne more nehati močirja žgati, in si škode delati, kader koli se zanikerna gospóda vmisli. Pri svojih redkih pridelkih mora gledati, kako in kje mu bo dobiček dohajal, kér nemore kupčevati ali visoke službe opravljati. Pa pojdemo na terg v mesto, in poslušajmo, kako se tam gospóda nad ubogim kmetam nosi in vpije: „taka dragína! Tačas je kmet vzrok vse dragine. Pusti mi, ljuba gospóda tačas mah požigati, kadar bo kmet za potrebno spoznal, kadar bo mah suh, potem bo več in boljiga žita pridelal; bo več žita, bo tudi bolj kup, in kmet ti bo zadovoljen in z veseljem postregel. Nej se tedej dozdanja postava overže in nova da, po kteri bo vsak kmet na mahu prostovoljo imel ga žgati, kader mu bo vreme za to kazalo. To nej bo naša prva prošnja, ktero mi kmetje na mahu predragim poslancam na serce položimo. *)

(Dalje sledi.)

*) Dozdej, dragi Matjaž iz močirja! smo dovolili samo vam govoriti, kakor vi mislite, — zdej morate pa tudi nam pristupiti, de povémo, kar mi mislimo. Naša misel je, de se vi zlo zlo motite, ako mislite, de bi vi s svojim svetam — čez in čez prostovoljniga žganja — vsm sosedam kmetam vstregli, in de sosedge mestniki v ti reči nič nimajo govoriti. Vsako drugo obdelovanje polja in travnikov je prostovoljno; vsak lahko ravna kakor koli na svojim svetu za dobro spozná. Z ognjem, ljubi prijatelj! je pa vsa druga. — Oginj požgè tudi sosedu njegov pridelk, kakor se je to že večkrat zgodilo, torej mora žganje na postave vezano biti. Oginj škodje cvetečimu žitu, kér skušnja kaže, de okajeno in ogreto klasje rado ogluši. — Kadar mah zlo gori, smrdí po Ljubljani in še dalje nad Ljubljano, de ni ravno treba tajnega nosaimeti; de pa smrad ni zdravju koristen, posebno v mestih, kjer je že sicer zrak bolj popačen kakor na deželi, je pa tudi potejena resnica: Gosposke pa morajo tudi za zdravje ljudi skrbeti; zató so postave. De je žganje mahú dober, pa ne edin in tudi ne vselej potreben pomoček rodovitnosti močirja, tudi mi dobro vémo, — tega pa ne boste tajili, de bi to, kar njivam in senožetam dobro tekne in njih rodovitnost povzdigne, nikdar ne smrdélo, de imajo tedej mestniki tudi pravico terjati, de se jim zrak, kteriga Bog čistiga daje, skozi

Odperto pismice gosp. Ambrožu.

Hvala in slava vsim iskrenim Slovincem, kteri se za omikanje in razširjanje slovenskiga jezika trudijo; slava pa posebno Vam, ki z gorečo besedo vpeljanje domačiga jezika v pisarnice priporočujete.

Vsak je prepričan, de je to potrebno in pravično; — de je pa slovenski jezik tako vglajen, de ga precej, brez podtikljeja, v novim pravopisu v učeliša in pisarnice vpeljati zamoremo, to ste nam Vi, častitljivi! v 18. listu Novic práv razumno razložili — in tedaj tudi našimu ministru notranjih zadev prošno v slovenskim jeziku poslali. Akoravno smo že pred nekimi tedni v ces. kralj. dvorni pisarnici dve v domačim jeziku pisani prošnji (eno iz Ljubljanskiga, drugo iz Celjskiga okroga) brali, je gotovo Vaša, prva v čistim slovenskim jeziku; ste v svojih po Novicah oznanjenih sestavkih tako lepo in prijetno pisali, de vsaka beseda od serca do serca sega.

Serčno se Vam tedaj zahvalimo, in Vas prosimo, pošlite nam prihodnjič vse prošnje v našem milim jeziku — nemškutarjem v domači deželi, in tistim, kteri bi se, kakor vi pravite, čez Vašo prederznost grozili, pa povejte, de je slovenski jezik v vstavnim pismu premisljiviga Cesarja zagotovljen, in de ima po Sloveni ravno tiste pravice, kakor nemški po nemških deželah, — de ga tedej v pisarnice vpeljati moramo.

Povejte jim pa tudi, de so že nekteri Nemci tega prepričani, in de tudi naš jezik častijo. Dokaz naj je to:

Dve soseski na Dolenskim ste uboziga kmeta clo v Beč poslale, de se tukej posvetva, kako bo prihodnjič zavoljo tlake in desetine, in če imajo kmetje pri volitvi poslancov k avstrijskemu zboru, poslance, kakor pri volitvi poslancov za Frankfort, po napovedanji uradnikov izvoliti. Odbor za mir in občni red (Sicherheits-Ausschuss), pri kterim se je kmet oglasil, ga je podučil; — de pa tudi svojim sosedam práv razklada, mu je pisano razjasnenje v slovenskim jeziku izročil.

Zalostno je, de mora kmet svojo rodovino in blagó zapustiti, in dolgo pot z mnogimi potroški nastopiti. Vsak, posebno pa uradnik, bi mu lahko vse razjasnil, ako bi, kakor Vi, med kmete stopil in prijazno po domače vse razkladal; gotovo bi mu verjeli, in se hvalježni in veseli proti domu vernili.

Zadnji čas je tedaj za uradnike po Sloveni, de se slovensine poprimejo; ako nočejo po Vašim izgledu ravnati, niso slovenskiga kruha vredni. Tistim pa, kteri bodo kakor Vi, za izobraženje ljudstva, za razširjanje narodnosti, in za blagor domovine skrbeli, bodo naši vnuki, kakor mi slavo peli: „Bog Živi“.

V Beču 21. rožnika 1848.

P. Kozler.

Kako bi se slovenski jezik v šole spravil?

Pri tirečije dvoje prašanje razrešiti: 1. Koliko naj bi se slovenski jezik precej v šole spravil; 2. Kako in koliko po tem, ko bodo že pripomočki, postavim, šolske bukve i. t. d. pri rokah?

Presvitli Cesar so že pred nekaj časam bili na Dunaj poklicali visoko učeniga gosp. P. J. Šafarika, de bi osnovo naredil, kako bi se slovenski (slavenski ali slovanski) jezik po slovenskih deželah Njih cesarstva v šole spravil, in kako naj bi se šole práv vredile. Od

celo poletje v nar voči vročini ne gnjusi in ne kvari. Obdelovanje močirja mora tedej na postave zavoljo varnosti pridelka in zdravilnih zapoved vezano biti — in taka je povsod. Močirja stojé povsod pod vikšim oskerbnistvam zató postavljenih gospók. — Sicer pa ne rečemo, de bi se morebiti ena ali druga reč kmetam na mahu, kise z obdelovanjem močirja veliko trudijo, polajšati ne dala; tode take reči mende ne bojo segale v pomenke Dunajskiga zbora, ampak le v domače naprave. Vredništvo.

tako učeniga moža se je vsiga dobriga svésto nadjati, vender pa mora pri tem vsaka slovenska dežela tudi še svoje posebne potrebe in zadéve dobro prevdariti, kér vse se ne bo dalo povsod po enim kopitu izdelati. — Naj se za zdaj odlog da, de se šolske bukve spišejo. Kakošnih bukev pa je pred vsim drugim potreba? To se zdaj še ne more na tanjko razločiti, kér se ne vé kakošna bo šolska osnova; vender je toliko gotovo, de bo treba bukev v slovenšino segajočih za prve šole ali klase, za latinske, za modrovske ali modroslovske, in morebiti tudi katerih za bogoslovske šole; dalje za zdravilske, kupčijske šole, in ako se vesolj-niše napravi, še mnogo drugih.

Dokler pa bukev ni, naj bi slehern učenik ali učitelj v svoji učilnici za slovenšino po svoji moči in po posebnih potrebah in zadevah skerbel. Kjer je vnéma in marljivost, se veliko tudi brez bukev da storiti; in to je potrebno, kér se mora mladost precej začeti pripravljati, de ji ne bo vse novo, ko se bo po novi osnovi začelo učiti.

Koj v prvem oddélku perviga klasú bi se zamogli otroci slovenskiga branja v obojnim pravopisu privaditi, kér se temu pripravne bukvice za otroke že dobé, postavim: „Bukvice zoper terpinčenje živali s podobami“. Slovensko pisanje naj bi se ne odlašalo celo v drugi klas, ampak naj se pred nemškim, ali saj z nemškim vstrie začne, kér ga bo treba, ako se bo res slovenšina v pisarnice spravila. — V drugim oddélku perviga klasú, ko se že nemška slovnica po nekoliko jemlje priučevati, naj se vstrie tudi, saj tako imenovane tvarinske slovenske iména učé, de bodo otroci vedili, kako se pravi po slovensko, postavim: Geschlechtswort, Hauptwort, Beiwort, Fürwort i. t. d. Ravno to veljá per imenih mér, časa, dalječine i. t. d. in sploh pri številništvu (rajtingah), postavim: Star ima 2 vana (4 mernike), vana 2 mernika, mernik dvé polovici, polovica dvé četertinci ali četertinki, četertnica štiri mére (firkelne), méra dva políca, políca dvé merci (maseljca). Po enaki poti se skozi vse štiri klase z malim trudam da mnogo storiti. Pomočki k tacimu nauku so učenikam slovenske šolske bukve, kolikor jih že je, zlasti po vsih stranéh koristne bukve „Blaže in Nežica“; tudi marsikteri spisi iz Drobline i. t. d. — V drugim in tretjim klasu se šolarji z nemškim vstrie lahko navadijo po nekoliko tudi slovensko iména sklanjati (abändern), glagole pregibati (abwandeln) i. t. d.; de se pravopisa in zloga privadijo, se utegne zaporedama slovensko, pa nemško narékama (diktando) pisati, in ložji in potrebniši reči, postavim: plačane liste (kvitíng), dolžne pisma, liste, i. t. d. iz zloga (Aufsätze) slovensko izdelovati. K nemškemu berilu se privzame lično in koristno „Berilo za male šole na kmetih“. Tudi predpisi (Vorschriften) naj bi poleg nemških tudi slovenski bili. — Kteri učenik bo tako delal, bo sebi in mladini koristil, kér se bo sam počasi slovenšine privadil, ter se mu po vpeljani novi osnovi ne bo treba nepretergama glave béliti, in bi vender morebiti še ne spolnil svoje dolžnosti. Ravno toliki prid bo za mladino, ki bo že v višjih šolah, de ji ne bo vse novo, kar se bodo v manjših šolah jeli učiti.

Tudi v latinskih šolah bi se dalo kej za slovenšino storiti, še predin bo novi réd vstavljen. V treh spodnjih šolah se mnogoteri zgledi in vaje namesti iz nemškiga v latinsko utegnejo predelovati, ali kterikrat kej slovensko narékati (diktirati), de naj se domá polatini. V treh zgornjih šolah pa se lahko že celi izdelki slovensko kterikrat pišejo, ali naj se dobri volji pustí, naj kdo svojo izdelavo slovensko ali nemško spiše. —

(Konec sledi.)

Slovenske národne šole na spodnjim Štajarskim.

(Konec.)

Je li v takih okoljnihá čudo, da je pri nas mnogo učiteljev, kateri še imén ali poglavk premenjati neznajo v tem jeziku, kateri je vunder vsih njegovih učencov materni jezik! Jez sicer poznam večí del učiteljev po naši deželi; pa samo za jedniga vé, ki se je slovenšine učil, in si je tudi prizadeval v svoji šoli pametnejši učiti. Pa zdaj je še on zavoljo mnogih neprílik, ki so mu jih delali, odstopil. — ¹⁾

Kako se pa v takih okoljnihá duhovništvo obnaša? Nezapleteno rečemó: mnogo bolje! — Mladi bogoslovci so zavezani slovensko učiliše obiskovati, in že za tega voljo se bolje naučijo slovenšine; zraven tega tudi njih stan in mnoge druge okoljine jim dobrotljivo pripomaga k narodnemu djanstvomjanju. V tem obziru so mnogi vsiga poštovanja in hvale vredni možjé, ki se za narodnost svojiga ljudstva krepko zavzémajo. Že od nekoliko lét izhajajo iz duhovskiga seminíšča skorej sami iskreni Slovenci, ki še sedaj veselo izobražujejo svoj materni jezik. Ti gospodje so sicer večidel še mladi, in so tedej samo podložni služabniki. Verh vsega tega jih še ni v prevelikim številu. Kako bi pa tudi drugači mogoče bilo? Večidel bogoslovcev se po učiliših izneveri svojimu narodu. Zakaj akoravno prvih 10 lét na slovenskim prebivajo, preživijo sledečih 12 naj imenitnejih lét med Nemci, pri čisto nemškim učenju, kde se neporedkoma še očitno in javno njihov rod zaničuje, da se še mnogokrat svoje narodnosti sramovati začénjajo! ²⁾

Ako vse dozdej rečeno na pretres vzamemo, lahko spoznamo, de namen naših (po iménu) slovenskih šol je, nas Slovence ponemčiti, in kér se pri nas ponemčenje natihamo godí, se tudi nihče proti temu ne pritožuje, kakor se pruski Poljaki in Slovaki na Vogerskim temu krepko protivijo. Vender v klub vsemu temu prizadevanju skoz celi ta čas (že do 70 lét), odkad nas šole namenujejo ponemčiti, se družiga nič ni opravilo, kakor da je naš narod néke malenkosti nemštva si prilastil, neke pokvarjene nemške besede in izreke (kletve) zgrabil, ter tú pa tam tudi nemško-francozke hlače oblekel. Na takóšín način ni nikakoršen dobiček nam prirastel, kakor da se naš narod ničesar naučil ni, in še sedaj na tisti stopnji izobraženosti stoji, na kateri je že zdavnej bil. — To je v resnici žalosten nasledek mnogoverstniga prizadevanja, in takó znamenitiga truda (in tolikih potroškov!) ³⁾

Joziپیچ.

Druga beséda,

napravljena od slovenskiga družíva v Ljubljanskim gledíšu 19. dan tega mesca.

(Konec.)

Druga polovica današnje besede se je začela s celo

¹⁾ Kako bi se naj hitreje povzdignilo učiteljsko seminíšče za slovenske učitelje, kakor je že v Zagrebu, naj nam kak slovenski domorodec naznani. Slavomir.

²⁾ Velik zadržek je tudi za slovenske bogoslovce, de morajo z nemškimi vred v jednim seminíšču živéti, ter zavoljo nemških se tudi Slovenci morajo vsih nauk po nemško učiti, kateri nauki bi po postavi in po pravici se mogli v narodnim jeziku razlagati (kakor pastirstvo, katehetika, metodika). Zató želimo in terjamo vsi Slovenci naše sekavske škofije, de se zjedínimo z lavantinsko škofijo, de se za nas posebno seminíšče napravi. Slavomir.

³⁾ Dolgo časa smo milo zdihovali mi Slovenci nad revnim stanjem naših narodnih slovenskih šol; pa oglasiti se nismo smeli: sedaj, sedaj nam je prisijalo zlato sonce, sedaj si pomagajmo, ki z drugimi narodi avstrijskimi jednaki tudi jednake pravice vživamo. Vi moji slovenski prijatli in preljubljeni poslaniki! ki bote v imenu našiga celiga naroda v Beču govorili, nikar ne pozabite naših narodnih šol! Zdaj se naj popravijo! Vživo se vselej spominjajte, de početne narodne šole so temelj ali podloga vsega blagostanja in sreče! Slavomir.